

BESLUT

2020-03-30

Dnr: 19/03695

SAKEN

Fråga doktorn, SVT1, 2019-11-04, program om sköldkörteln och ett uttalande om amalgam; fråga om opartiskhet, saklighet och otillbörligt gynnande

BESLUT

Programmet frias. Det strider inte mot kraven på opartiskhet och saklighet eller mot bestämmelsen om otillbörligt gynnande av kommersiella intressen.

PROGRAMMET

Programmet var ett temaprogram om sköldkörteln. I programmet medverkade en överläkare i endokrinologi som var inbjuden för att bland annat svara på tittarfrågor. Utöver den inbjudne experten medverkade ytterligare en läkare. I början av programmet förklarade överläkaren att det fanns en vetenskaplig kunskapslucka gällande två namngivna behandlingar, som används vid sköldkörtelproblem, eftersom det saknades bra långtidsstudier på dessa preparat. Enligt henne var läkarkåren tvungen att använda den behandling som Socialstyrelsen rekommenderar. I mitten av programmet ställde en inringande tittare, som fått problem med sköldkörteln i samband med sanering av amalgamfyllningar, en fråga till överläkaren om det fanns ett samband mellan amalgam och problem med sköldkörteln. Överläkaren svarade att det inte fanns ett sådant samband. Programledaren avslutade tittarsamtalet med att säga följande.

Men amalgam har ju ställt till en del bekymmer, den saken är ju klar. Där var ju väldigt negativt från vetenskapens håll och så visade det sig att alla de som hade bekymmer faktiskt hade rätt. Sångaren [namn] är ju bland annat ett jättekänt exempel på det här.

I slutet av programmet uppmanade programledaren tittarna till att fortsätta ställa frågor till överläkaren via programmets chatt på webben.

ANMÄLNINGARNA

Anmälarna anför sammanfattningsvis följande.

- En anmälare anser att programledarens påstående om att amalgam är farligt var felaktigt. Det är inte vetenskapligt bevisat att amalgam orsakar sjukdom.
- En anmälare anser att överläkarens påstående om att effekten av ett namngivet läkemedel inte är vetenskapligt belagd var felaktigt. Det är tvärtom vetenskapligt bevisat att preparatet har effekt. Det är dessutom den mest beprövade behandlingen vid brist på sköldkörtelhormon, vilket inte framkom i inslaget.
- En anmälare anser att omnämmandet av ett namngivet läkemedel som standardbehandling gynnade det läkemedelsföretag som tillverkar preparatet.
- En anmälare ifrågasätter om verkligen vem som helst kan ringa in till programmet, de samtal som kom fram var enbart positiva. Det saknades ett ifrågasättande av de medverkande läkarna.
- En anmälare har kritiserat valet av medverkande.
- En anmälare har anmält textinlägg i programmets chatt på webben.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television AB (SVT) har getts tillfälle att yttra sig över programmet överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet mot bakgrund av vad en anmälare anför om amalgam. SVT anför i huvudsak följande.

Skälet till att redaktionen valde att ta upp sköldkörtelproblematiken var att det finns en patientgrupp som upplever att det finns svårigheter att få en helt igenom fungerande behandling. Redaktionen hade på grund av ämnet förstärkt expertkompetensen i studion med en överläkare i endokrinologi.

Överläkaren i endokrinologi var utomordentligt tydlig på frågan om det finns ett samband mellan sköldkörtelproblematik och amalgam – att något sådant samband inte föreligger. Tonen i samtalen i studion mellan programledaren och de två läkarna var öppet redovisande vad gäller det aktuella forskningsläget. Det var i den andan som programledaren avrundade samtalet genom att lyfta den tidigare mångåriga diskussionen om människors upplevda problem med amalgam. Programledarens sammanfattning kan ses som en bekräftelse till de tittare som känner igen diskussionen från 1980- och 1990-talen om amalgam och som också utgör en patientgrupp som känt sig ifrågasatt.

Givet tiden då diskussionen om amalgam var som mest intensiv är kunskapsläget idag annorlunda. Idag är det accepterat att amalgam på flera sätt är problematiskt. Det är idag en vedertagen uppfattning att amalgamfyllningar utgör den största exponeringskällan för oorganiskt kvicksilver i normalbefolkningen. En

professor i dentala biomaterial med toxikologisk inriktning har i sina studier kunnat visa att när amalgamfyllningarna tas bort så sjunker kvicksilverhalten i blod och urin snabbt till samma nivåer som hos dem utan amalgamfyllningar.

I en statlig utredning konstaterar en professor emeritus i miljömedicin och tidigare WHO:s expert på hälsorisker relaterade till kvicksilver, att kvicksilver är olämpligt som tandfyllningsmaterial. Han uppmanar också varje läkare och tandläkare som kommer i kontakt med oklara sjukdomstillstånd att överväga om biverkningar från kvicksilver frisatt från amalgam kan vara en bidragande orsak till sjukdomen.

Anmälaren har rätt i att undersökningar hittills inte kunnat visat på något säkert samband mellan amalgamfyllningar och ohälsa. Programledaren hävdade dock aldrig att det är vetenskapligt bevisat att amalgam leder till sjukdom, däremot att de som upplevt bekymmer kopplat till amalgam fått upprättelse och bekräftelse på att deras reaktioner är relevanta.

Amalgam var länge det vanligaste materialet vid tandlagning men eftersom amalgam innehåller kvicksilver förbjöds det år 2009.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

Ett program som inte är reklam får inte på ett otillbörligt sätt gynna kommersiella intressen. Det får inte uppmuntra till inköp eller hyra av varor eller tjänster eller innehålla andra säljfrämjande inslag, eller framhäva en vara eller tjänst på ett otillbörligt sätt (5 kap. 5 § radio- och tv-lagen). Ett gynnande av ett kommersiellt intresse är otillbörligt om det inte kan motiveras av något informations- eller underhållningsintresse.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden anser att SVT i ärendet har visat stöd för programledarens påstående om amalgam och finner att programmet inte strider mot kravet på saklighet i den delen. Nämnden konstaterar att överläkaren i endokrinologi var en tillfällig medverkande som var inbjuden i egenskap av expert. Hennes uttalanden, bland annat avseende effekten av två namngivna läkemedel vid behandlingen av sköldkörtelproblem, innebär inte att programmet strider mot kraven på opartiskhet och saklighet. Vidare anser nämnden att inte heller programmets utformning, eller vad anmälarna anfört i övrigt, medför att det strider mot dessa krav.

Det gynnande som uppkom genom omnämmandet av ett namngivet läkemedel vid behandling av sköldkörtelproblem var motiverat av ett tillräckligt informationsintresse. Programmet strider därför inte mot bestämmelsen om otillbörligt gynnande av kommersiella intressen.

Kraven på opartiskhet och saklighet gäller inte för programinnehåll eller textinformation på SVT:s webbplats. Anmälarens kritik i dessa delar lämnas därför utan åtgärd.

Detta beslut har fattats av Malin Bonthron, Ulrika Hansson, Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg, Kristina Åberg och Erik Fichtelius efter föredragning av Rasmus Gedda.

På granskningsnämndens vägnar

Malin Bonthron

Rasmus Gedda

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.